

Znalost majetkoprávního vývoje tvoří nezbytný předpoklad pro studium správy, která se logicky stala tématem druhé stati. S rozmnožováním rodinného majetku bylo nutné systematizovat funkční správní orgány, a Josef Löffler se proto zabývá správními úřady a úředníky od nejvyšších (centrálních) kanceláří po správu lesů nebo průmyslových podniků. Stopadesátistránkový výklad je rozčleněn do šesti větších celků, z nichž první představuje teoretické vymezení pojmu správa a dějin správy, stav výzkumu a metodiku. Druhá část shrnuje majetkové poměry Lichtenštejnů v českých zemích. Následující tři podkapitoly pak tvoří páteř studie. Text zakončuje shrnutí, přehled měr a měn a soupis použitých zdrojů informací.

Na rozdíl od předchozího textu autor využil většího množství archivního materiálu – především z fondů Rodového archivu vládnoucích knížat z Lichtenštejna (Hausarchiv der regierenden Fürsten von Liechtenstein) ve Vídni a Moravského zemského archivu v Brně –, což bylo při povaze jeho výzkumu nezbytné. Velmi kladně lze hodnotit, že se autor vyrovnal s moderními teoretickými přístupy k daným otázkám (teorie komunikace, teorie implementace). Nazíráno jejich prizmatem by se dějiny správy měly stát v ideálním případě součástí dějin komunikace a reflexí vztahu mezi normou a jejím naplňováním. Autor však dodává, že dějiny správy nemohou existovat bez přesné znalosti jednotlivých úřadů, a právě na tuto oblast se zaměřil. S ohledem na množství archivního materiálu tedy rezignoval na požadavek zkoumání správní praxe a omezil se na dějiny „vládnutí“.

Studie představuje správní aparát, jeho strukturu, rozsah úřednických kompetencí a platové podmínky. Výrazněji se orientuje na období druhé poloviny 18. století a první půle 19. století, zatímco výklad věnovaný dějinám správy v letech 1848 až 1945 je o poznání stručnější.

Celkově podává svazek *Lichtenštejnové v českých zemích od středověku do 20. století* kompaktní pohled na dějiny lichtenštejnského majetku na území Moravy a Rakouského Slezska. Dějiny správy vyložené Josefem Löfflerem by se neobešly bez majetkoprávního vývoje naznačeného Christophem M. Merkim. Jedinečnost publikace, která je určena širší odborné veřejnosti, spočívá v jejím tématu. V českém překladu jde o jeden z prvních moderních badatelských počinů zkoumajících šlechtu optikou zhodnocování rodinného jmění a jeho správy.

Hana Sedláčková

*

Břetislav H o r y n a : *Synové Daidalovi, chráněnci vzduchu. Idea génia v Herderově filosofii dějin*

Praha, Filosofía 2016 (Parva philosophica, sv. XXV), 86 s., ISBN 978-80-7007-468-8

Text drobný rozsahem, ale velmi hutný, přibližuje na příkladu Herderových básní o géniu budoucnosti a géniovi Ně-

mecka jednu z méně známých stránek jeho filosofie dějin. Ve třech sevrěných kapitolách se Břetislav Horyna zabývá postavením básnictví ve vztahu k filosofii a k poznání (či tvoření) skutečnosti v Herderově době, proměnami pojmu génia v čase a prostředí a nakonec úlohou básně a tvůrčího génia ve filosofii dějin. Stručné závěrečné shrnutí

vsazuje analýzy do širšího kontextu Herderova myšlení a vytváření německého národa v poslední třetině 18. století.

Génius jako božský tvůrce, utvářející princip, který se realizuje v dějinách, směřuje podle Herderovy filosofie dějin k budoucímu a zatím neuskutečněnému světu humanity, v němž se Němci stanou jedním z řady evropských národů. Herder zde nezakládá výjimečnost Němců ani jiného z národů: „*Pokud však byl něčemu nebezpečný, pak právě nacionalismu, rasismu, myšlení nadřazenosti a náboženské vylučnosti, představě o vyšší morální ušlechtilosti, vzdělanosti, schopnosti spravovat svět a lidstvo, určovat mu ideály a stanovovat, co je správné, dobré, pravdivé*“ (s. 57–58). Autorův překlad dvou zmíněných básní přichází v příloze. Břetislav Horyna se neustále pohybuje na rozsáhlé ploše filosofického myšlení, uvádí analyzované otázky do souvislostí od antiky (poiésis – mimésis) až po autory přítomnosti a v koncentrovaném textu přináší řadu podnětných postřehů. Kniha představuje svým způsobem pendant k předchozímu úspěšnému titulu *Dějiny rané romantiky*.

Tomáš Borovský

Pavel Fabini (ed.): Historik Josef Kalousek. Historiografie, politika, kultura a společnost druhé poloviny 19. století

České Budějovice – Praha, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta – Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2016, 240 s., ISBN 978-80-7394-601-2 (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta), ISBN 978-80-87782-61-3 (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.)

Josef Kalousek je velmi zajímavá postava české historické vědy. Více než půlstoletí se pohyboval v nejvyšších vědeckých, kulturních a politických kruzích české společnosti, kromě odborné činnosti se věnoval publicistice, krátce byl i politicky aktivní a v denících, které si vedl téměř celý svůj život, nám zachoval řadu cenných postřehů o sobě, své práci, svých názorech, ale také o době, v níž žil. Přes tyto skutečnosti, které by z Josefa Kalouska mohly činit poměrně atraktivní badatelské téma, mu byla moderní českou historiografi věnována spíše

okrajová pozornost. Právě vydaný sborník tento dluh alespoň částečně splácí.

Do knihy bylo zařazeno celkem devět příspěvků (původně referátů na konferenci uspořádané k 100. výročí Kalouskova úmrtí), které se zabývají nejrůznějšími stránkami Kalouskova života a díla. Josef Kalousek je zde představen především jako historik, který i přes nevelký rozsah svého vlastního odborného díla napsal několik zásadních prací, dal důležité impulzy k rozvoji bádání v hospodářských a sociálních dějinách a stal se velmi plodným vydavatelem historických pramenů, především ve funkci redaktora *Archivu českého*. Dále je přiblížena Kalouskova novinářská činnost jednak ve staročeském deníku *Národ*, který byl vydáván v šedesátých letech 19. století, jednak v revue *Osvěta*, kam Kalousek od sedmdesátých let přispíval svými recenzemi a polemikami. Opomenut není ani Kalouskův poměr k české politice, především jeho komplikovaný vztah k vůdcům národa Palackému a Riegrovi, s nimiž se od šedesátých let osobně stýkal, a jeho krátké vykonávání poslaneckého mandátu v zemském sněmu na počátku osmdesátých let 19. století.

Jednotlivé studie se vhodně doplňují a zvláště je nutné přivítat, že některé nabízejí různé výklady téhož problému. Konkrétně jde o texty Jiřího Štaifa a Bohumila Jirouška, kteří se zamýšlejí nad vlivem Kalouska coby pedagoga a nad tím, proč kolem něj nevznikla výrazná družina žáků jako v případě jeho univerzitního kolegy Jaroslava Golla. Obě stati jsou velmi zajímavým příspěvkem k podobě a fungování české historické obce na přelomu 19. a 20. století, ale také k zápasům o vliv, které v ní tehdy probíhaly. Zejména v Jirouškově studii, ve které je nastíněn Kalouskův druhý život, je prostřednictvím některých dobových souvislostí vysvětleno, proč byl Josef Kalousek už ve své době, ale stejně tak za první republiky v rámci převládajícího diskursu poněkud problematickou figurou, což nakonec přispělo k tomu, že byl částečně zapomenut.

Celkově lze říci, že všechny stati mají vysokou úroveň a přinášejí nové a často velmi cenné poznatky. Mnohé z textů navíc zasazují Kalouskovu činnost do širších souvislostí a na jeho příkladu sledují některé speciální